

ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА І ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО МОВОЗНАВСТВА

DOI: 10.18524/2307–4558.2024.41.311207

УДК 82'255.2:62:811.581=111=161.2

ПОПОВА Олександра Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету іноземних мов Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»; Старопортофранківська, 26, м. Одеса, 65020, Україна; тел. +38 0677543847; e-mail: alex-porova@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6244-5473/>

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ В АКАДЕМІЧНІЙ СФЕРІ: СИНЕРГІЗМ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, КИТАЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Анотація. *Метою* статті є аналіз англійськомовних та китайськомовних текстів оригінальних офіційних документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, в контексті синергізму їх перекладу українською мовою. *Об'єктом* дослідження є іншомовний документальний супровід процесу євроінтеграції України та співпраці України і КНР в академічному просторі. *Предмет* дослідження — засоби відтворення змісту офіційних документів, що регулюють умови співпраці України, ЄС і КНР в академічній сфері, з англійської і китайської мов українською мовою в аспекті синергізму перекладу. *Результатами* дослідження є, з одного боку, уточнення понять «учасники договору», «результати діяльності / навчання», «інтелектуальна власність», «лінгвістичні й екстралінгвістичні чинники академічної діяльності»; з іншого — виявлення механізму взаємодії лінгвістичних й екстралінгвістичних чинників при актуалізації синергізму перекладу в матеріалі дослідження. **Висновки:** вплив феномена синергізму на зміст та форму різноманітних типів дискурсу в лінгвістичній інтерпретації та їх переклад вбачаємо в мовній обізнаності авторів документів та ерудиції перекладача; взаємодія лінгвістичних й екстралінгвістичних чинників оформлення академічної економіко-правової документації в академічній сфері в контексті синергізму її перекладу специфіковано за такими показниками: 1) лінгвістичний паритет текстів досліджуваної документації; 2) відповідність позамовного оформлення дискурсу писемній та усній репрезентаціям його текстів; 3) адекватна ідентифікація денотативного й конотативного навантаження лінгвістичного й екстралінгвістичного фрейму офіційних документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, та їх коректний переклад. **Перспективним** вважаємо подальше дослідження типологічно спільних дистинктивних параметрів синергізму в англійськомовних та китайськомовних текстах офіційних документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, в умовах зміни перекладознавчої парадигми.

Ключові слова: економіко-правові документи, академічна сфера, академічна діяльність, синергізм, китайська мова, англійська мова, українська мова.

Постановка проблеми. Активна участь України в Євроазійській інтеграції до академічного простору сприяла накопиченню позитивного досвіду, зокрема в системі освіти нашої країни. Міжнародна освітньо-академічна співпраця уможливила розвиток цієї галузі у мультивекторному плані.

Лексичний контент відіграє вирішальну роль у смисловою навантаженні академічної документації. Констатуємо його регулярне оновлення через інноваційні процеси, що супроводжують сучасні економічні, політичні, освітньо-наукові, культурні події. Лексична складова офіційних документів потребує постійного студювання та аналізу як в семантичній площині, так і в перекладацькій.

Економіко-правовим підґрунтям реалізації академічної діяльності є загально-типові та конкретно-специфічні міжнародні угоди й контракти з європейськими та східними країнами-партнерами, що оформлюються двома мовами: англійською й українською — з країнами Європи, китайською й українською — з КНР, а з Республікою Корея та Японією — англійською й корейською / японською тощо. Тому від учасників академічної діяльності вимагається знання іноземної мови, зокрема англійської, та володіння українською мовою на високому рівні задля уникнення потенційних непорозумінь.

Розширення векторів академічної співпраці між країнами ЄС, Сходу, США й Україною в галузях науки й освіти зумовлює залучення більшої кількості освітян та науковців у програми академічної мобільності, науково-технічні гранти, волонтерські проекти, освітньо-культурні ініціативи тощо. Такий стан передбачає додаткове залучення перекладачів, які володіють англійською та східними мовами (китайською, корейською, японською), що детермінує перегляд і посилення вимог до професіограми перекладачів і аргументує необхідність синергізму в галузі перекладу.

Актуальність дослідження зумовлена потужним потенціалом України в освітній і науково-технічній сферах, гнучкою адаптацією нашої країни до змін, інтенцією брати участь у міжнародних

проектах, що забезпечує оновлення змісту офіційної регламентної міждержавної документації та удосконалення її перекладу. Відзначимо такі популярні сучасні європейські та американські проекти-програми в академічній сфері, що мають економіко-правове підґрунтя: програми USAID від Уряду США, Erasmus, Tempus, програми освітніх інновацій на базі STEM, програми професійної освіти для молоді та безробітних шведської агенції з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA) тощо. Європейські й американські консорціуми залучають українських освітян до співпраці, спрямованої на трансформування освітнього простору до рівнів міжнародних стандартів, що стимулює, водночас, синергічну еволюцію системи освіти України, динамічний розвиток науково-дослідницького сектора відповідно до інновацій.

Академічна співпраця українських освітян з представниками освітньої та наукової галузей КНР передбачає реалізацію аналогічних програм у контексті ініціатив-проектів Уряду Китаю “Belt and Road Initiative” і “A New Silk Road”. Серед популярних програм академічної мобільності вважаються семестрове і річне навчання за мовними та немовними спеціальностями в КНР, а також програми подвійного диплому «2 + 2» за освітнім рівнем «бакалавр». Академічна кооперація України розширює свою платформу в напрямку Сходу. Поряд з освітньо-науковими проектами в межах реалізації відомих програм “Belt and Road Initiative” і “A New Silk Road”, ініційованими Урядом Китаю, з’являються аналогічні з боку Республіки Корея (GKS — Global Korea Scholarship) та Японії (програма стажування МЕХТ «Японська мова та культура») тощо.

У контексті дослідження підкреслюємо значущість англійської мови як офіційної мови академічної документації як в західному, так і східному напрямках співпраці. Отже, знання англійської та однієї із східних мов (китайської, корейської, японської тощо), залежно від країни, з якою передбачена академічна співпраця, є гарантією правильного сприйняття змісту документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, успішного орієнтування у фінансових відносинах учасників академічної діяльності і адекватного відтворення текстів-оригіналів українською мовою.

Формулювання завдань. Метою роботи є аналіз англійськомовних та китайськомовних текстів оригінальних офіційних документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, в контексті синергізму їх перекладу українською мовою. Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання низки завдань, як-от: уточнення поняття «учасники договору», «результати діяльності / навчання», «інтелектуальна власність», «лінгвістичні й екстралінгвістичні чинники академічної діяльності»; виявлення механізму взаємодії лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників при актуалізації синергізму перекладу в матеріалі дослідження; детермінація індексів впливу феномена синергізму на зміст та форму різноманітних типів дискурсу в лінгвістичній інтерпретації та їх переклад.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували англійськомовні та китайськомовні контракти й угоди, програми академічної мобільності й освітньо-наукові гранти українською мовою в межах таких векторів академічної співпраці: Україна і Євросоюз, Україна та США, Україна й КНР, Україна та Республіка Корея, Україна і Японія. Обсяг документів складає 150 сторінок.

У процесі роботи використано такі методи дослідження: *теоретичні*: аналіз структурно-змістового оформлення досліджуваних офіційних документів для визначення специфіки реалізації міжнародної академічної діяльності українських освітян у країнах Заходу і Сходу; *зіставний метод* для виявлення лінгвістичних й екстралінгвістичних особливостей англійськомовних і китайськомовних текстів документів та їх варіантів перекладу українською мовою; *метод систематизації* та метод *перекладацького аналізу* для встановлення показників синергізму перекладу досліджуваних лінгвістичних й екстралінгвістичних явищ українською мовою.

Виклад основного матеріалу, результатів дослідження і дискусій. Академічна діяльність протинає майже всі рівні освіти та науково-технічні сфери, тому посідає центральне місце в царині міжнародної співпраці й у галузі філології як контентно-семантичного підґрунтя умов, процесу та результатів її реалізації.

Насамперед, зацентруємо на факт, що з моменту заключення угоди ви стаєте її учасниками. Договір про спільну академічну діяльність укладається у письмовій формі. Умови договору про спільну діяльність, у т. ч. координація спільних дій учасників або ведення їхніх спільних справ, покриття витрат та збитків учасників, їх участь у результатах спільних дій та інші умови визначаються за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом про окремі види спільної діяльності (ст. 1131 ЦКУ). Іншими словами, під *учасниками угоди* розуміємо сторони, що виконують спільну академічну діяльність для досягнення певної мети (часто без створення юридичної особи) із дотриманням правил добросовісності.

Результати спільної академічної діяльності можна розглядати як результати навчання, наукових студій та експериментальних досліджень. Результати навчання актуалізуються в компетентностях, що набувають здобувачі освіти після вивчення певного курсу або навчальної дисципліни. Продукти наукових досліджень відбиваються в курсових і дипломних проектах, дисертаціях, тезах, статтях, монографіях, рефератах, доповідях на конференціях, навчальних посібниках, есе тощо. За Законом

України про освіту [2], результати навчання — знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити та виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів. Національна рамка кваліфікацій трактує результати навчання як компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання [8]. Закон України «Про вищу освіту» [2014] та Національний освітній глосарій у галузі вищої освіти [3] інтерпретують результати навчання як сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою в процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти. З огляду на нормативність репрезентації досліджуваного феномена, під **результатами навчання** розуміємо комплексність знань, умінь, навичок та інших компетентностей, опанованих у ході навчання за конкретною програмою академічної мобільності, які можна виявити та оцінити за загально визнаною в міжнародній освітньо-науковій спільноті шкалою.

Інтелектуальна власність є інтегральною частиною результатів навчання та / або досліджень, що має юридичну силу та може використовуватися авторами як наукова база для подальших здобутків. Право інтелектуальної власності та її норми закріплені у Цивільному кодексі України (ЦКУ). Відповідно до ст. 418 ЦКУ, «право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності» [6, ст. 418]. До основних об'єктів інтелектуальної власності відносяться такі: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; бази даних; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; раціоналізаторські пропозиції тощо [6, ст. 420]. Отже, під **академічною інтелектуальною власністю** розуміємо інтелектуальне майно, яке перебуває у володінні особи-учасника (учасниці) академічної діяльності, а саме: наукові здобутки; ілюстративні матеріали (схеми, моделі, таблиці, діаграми, фонограми, відеограми тощо, що демонструють сутність наукової продукції); літературні та художні твори; методичні рекомендації з оволодіння певною системою знань, опанування освітньо-науковими феноменами тощо. Сектор інноваційної інтелектуальної власності є джерелом академічних неологізмів, які потребують детального вивчення як у власне лінгвістичному, так і перекладацькому планах.

Результативність академічної діяльності визначають лінгвістичними й екстралінгвістичними чинниками академічної діяльності, тому ці складові слід враховувати під час розробки векторів співпраці в системах освіти і науки між Україною і країнами Заходу та Сходу, де вирішальну роль відіграє англійська мова. У контексті академічного дискурсу досліджуємо різні жанри актуалізації економіко-правових відносин: угоди про академічну співпрацю, освітні гранти, програми академічної мобільності, програми підвищення кваліфікації, апікаційні форми на участь у програмах академічної мобільності, виступи-повіді на наукових конференціях / форумах, усні презентації грантових проєктів тощо. З огляду на вищезазначене, вважаємо за доцільне розглянути досліджуваний матеріал на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях (лінгвістична маніфестація) і в екстралінгвістичній площині. **Лінгвістичні й екстралінгвістичні чинники академічної діяльності** асоціюємо з мовним (фонетика, лексика, граматика, стилістична композиція) та позамовним (конотативне використання інтонації, немовних знаків; кінесика) «дизайном» супроводжувальної документації. Вплив феномена синергізму на зміст та форму різноманітних типів дискурсу в лінгвістичній інтерпретації та їх переклад убачаємо в мовній обізнаності авторів документів та ерудиції перекладача.

Специфіковані поняття сприяли виявленню взаємодії лінгвістичних й екстралінгвістичних чинників оформлення академічної економіко-правової документації в академічній сфері. Синергізм її перекладу детерміновано за такими **показниками**:

- 1) лінгвістичний паритет текстів досліджуваної документації;
- 2) відповідність позамовного оформлення дискурсу писемній та усній репрезентаціям його текстів;
- 3) адекватна ідентифікація денотативного й конотативного навантаження лінгвістичного й екстралінгвістичного фрейму офіційних документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в ХХІ столітті, та їх коректний переклад.

Академічна документація, що регламентує економіко-правові відносини в академічній сфері в ХХІ столітті, має письмову й усну актуалізацію в таких жанрах:

- угоди про академічну співпрацю, освітні гранти, програми академічної мобільності, програми підвищення кваліфікації і сертифікати про її проходження, апікаційні форми на участь у програмах академічної мобільності (письмова актуалізація);
- виступи-повіді на наукових конференціях / форумах, усні презентації грантових проєктів (усна актуалізація).

Синергізм репрезентації академічної документації та її перекладу безпосередньо залежить від лінгвістичного й екстралінгвістичного фрейму документа, мовної обізнаності авторів документів та ерудиції перекладача. Проілюструємо механізм синергічної репрезентації та перекладу досліджуваного матеріалу (див. рис. 1).

Механізм синергічної репрезентації та перекладу академічної документації, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті**А. Лінгвістичний паритет текстів досліджуваної документації**

До маркерів лінгвістичного паритету текстів академічної документації, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, відносимо типові ознаки офіційно-ділового стилю: точність і лаконічна стислість передачі інформації, що передбачає не образність, а підтвержені докази; стандартна внутрішня структура тексту; дотримання формальних вимог до оформлення документів.

Лексичний рівень. Спеціалізована лексика (термінологія) є лексико-семантичним фундаментом академічної документації, який виконує смислорозрізняльну функцію у вербальному контенті. Наприклад: *cooperation (collaboration)* — співпраця (合作 / hézuò, 协作 / xiézuò); *basis* — основа, базис (基础 / jīchǔ); *platform* — платформа (平台 / píngtái) тощо. Під час відтворення термінології з англійської та китайської мов українською превалує еквівалентний переклад та описовий переклад.

Академічна документація відображає інновації в науці й освіті через наявність і постійне оновлення лексичної складової, а саме використання термінів-неологізмів. Наприклад: *hi-tech* — хай-тек або високі технології (新技术企 / xīn jì shù, zhú qī); *laptop* — ноутбук (电脑笔记本 / diànnǎo bǐjùběn — ноутбук, лептоп, портативний комп'ютер); *gadget* — гаджет; прилад, пристрій; невеликий пристрій, призначений для полегшення та вдосконалення життя (小器具 / xiǎo qìjù; 小机械 / xiǎo jīxiè); *device* — девайс; пристрій, прилад; технічні засоби, які використовуються в різних галузях науки та повсякденного життя (器件 / qì jiàn) тощо. У перекладі термінів-неологізмів з англійської мови українською переважає такий спосіб, як транскодування (або транслітерація); китайськомовні терміни-неологізми в українській мові репрезентуються через еквівалентний переклад. Подекуди терміни «гаджет», «хай-тек», «девайс» вважають жаргонізмами.

Полісемія та синонімія розповсюджена в академічному дискурсі. Від авторів документів вимагається чітке розуміння відтінків значень таких слів та їх адекватне використання відповідно до контексту. Наприклад: *terms and conditions* — у значеннях «публічна угода (оферта) між правовласником (оператором) сайту/додатку/служби та користувачем, подана у доступній для ознайомлення користувачем формі» (公开报价 / gōngkāi bàojià — public offer), а також «умови контракту» (合同的技术规格与条款 / hétong de jìshù guīgé yǔ tiáokuān — правила та умови контракту). Зауважимо, що в другому значенні з англійської мови перекладаємо «*terms and conditions*» одним словом — «умови», а з китайської — словосполученням «правила та умови».

У текстах англійськомовних документів простежуємо наявність термінів латино-грецького походження, які в українській мові транслітеруються (або транслітеруються + надається відповідник),

а в китайській мові мають свій відповідник: *conflict of interest* — конфлікт інтересів (利益冲突 / lìyì chōngtū); *de facto* — де-факто, фактично, насправді (事实上 / shìshí shàng); *contingent* — контингент (学生名额 / xuéshēng míng'é); *organizer* — організатор (主办人 / zhǔbànrén); *period* — період, етап, час (时期 / shíqī) тощо. Трапляються і випадки, коли при перекладі українськомовних слів латино-грецького походження в англійськомовних і китайськомовних текстах використовують відповідники: *aspirant* — postgraduate student, PhD student (研究生 / yánjiūshēng); *library* — бібліотека (图书馆 / túshūguǎn) тощо.

Міжгалузеві омоніми є розповсюдженим явищем в академічній документації, що породжує чимало труднощів у відтворенні їх мовою перекладу. Вони вимагають спеціального лінгво-перекладацького аналізу.

На особливу увагу заслуговують аббревіатури та скорочення в академічній документації, якими не можна зловживати. Автори документів мають розуміти, що використовувати слід тільки загальноживані аббревіатури, бажано в неофіційному спілкуванні (кореспонденція, проекти документів тощо). Наведемо приклади з англійськомовних текстів документів: *abt* (*about*) — приблизно, *FAQ* (*frequently asked questions*) — часто поставлені, поширені питання; питання, які часто ставляться; *btw(n)* (*between*) — між, у проміжку; *Con* (*contract*) — договір, контракт; *ETA*, *eta* (*estimated time of arrival*) — розрахунковий час прибуття; *forex* (*foreign exchange*) — іноземна валюта; *ref* (*reference*) — 1) посилання, довідка; 2) відгук, рекомендація; *telecom* (*telephone communication*) — телефонний зв'язок тощо. В англійській мові спостерігаємо більше засобів аббревіації (скорочення окремих літер, морфем, цілих слів (крім першої літери) тощо), проте в китайській мові аббревіація існує на основі скорочень ієрогліфів або ієрогліфів-морфем. Наприклад: 北大 / běi dà (北京大学 / běijīng dàxué) — Пекінський університет; 高校 / gāo xiào (高等学校 / gāoděng xuéxiào) — ЗВО (заклад вищої освіти); 观展 / guān zhǎn (参观展览会 / cānguān zhǎnlǎnhuì) — відвідувати виставку; 托福 / tuōfú (托福考试 / tuōfú kǎoshì) — іспити на знання англійської мови як іноземної / TOEFL (Test of English as a Foreign Language); 合办 / hébàn (联合举办 / liánhé jǔbàn) — спільно організувати (влаштувати, проводити), спільно працювати; 欧盟 / ōu méng (欧洲联盟 / ōuzhōu liánméng) — ЄС (Європейський Союз) тощо. Через лінгвістичну неспорідненість китайської, англійської та української мов у більшості випадків морфемний контент не зберігається під час перекладу аббревіатур і скорочень у межах мовних пар «англійська ↔ українська» й «китайська ↔ українська».

Граматичний рівень. Граматичний рівень оформлення академічної документації репрезентовано інфінітивними зворотами, герундіальними конструкціями (англійськомовні тексти), підрядними реченнями із функцією «додаток» (китайськомовні тексти), синтаксичним паралелізмом [5, с. 13–18]. Спостерігаємо також уживання переважно простих речень, ускладнених однорідними членами речення (підметами, присудками, додатками). Наприклад:

The proposal for a Recommendation is a first step in providing solutions for the entire higher education sector and aims to support the adaptation of the higher education institutions across all four missions of education, research, innovation and service to society, and to impact positively the society and ecosystems. (Пропозиція щодо Рекомендації є першим кроком у наданні рішень для всього сектору вищої освіти та має на меті підтримати адаптацію закладів вищої освіти до всіх чотирьох місій освіти, досліджень, інновацій та надання послуг суспільству, а також позитивно вплинути на суспільство та екосистеми).

亚洲和太平洋地区承认高等教育学历、文凭与学位的地区公约 一个月内接受摘要 / Yàzhōu hé tàipíngyáng dìqū chéngrèn gāoděng jiàoyù xuélì, wénpíng yǔ xuéwèi dì dìqū gōngyüē Yīgè yuè nèi jiēshòu zhāiyào. (Регіональна конвенція про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту та вчених ступенів у державах Азії та Тихого океану приймає тези протягом місяця).

У назвах конференцій, грантових / академічних програм, програм підвищення кваліфікації типовими є словосполучення типу: «ланцюгові» словосполучення, що містять дієприкметникові / дієприслівникові звороти (зокрема в англійській мові): *Developing a European Framework for Attractive and Sustainable Academic Careers* (Розробка європейської основи для привабливої та сталої академічної кар'єри); 非洲发展高等教育讨论会 / Fēizhōu fāzhǎn gāoděng jiàoyù tāolùn huì (Симпозіум вищої освіти з розвитку Африки 国际环境教育会议 / guójí huánjìng jiàoyù huì yì (Міжнародна конференція з питань освіти у галузі навколишнього середовища) тощо.

Фонетичний рівень. Фонетичний рівень усного академічного дискурсу актуалізується під час виступів із доповідями на наукових конференціях / форумах, усних презентацій грантових проєктів. Спільними когнітивними концептосферами виступають: «емоційність — неемоційність», що продемонстровано на сегментному рівні за такими характеристиками [9, с. 10–29]:

1. Емоційно нейтральна «тривалість» вимовляння голосних звуків.

Тривалість вимовляння голосних звуків носить природно-фізіологічний характер; компонента емоційності не репрезентована в усному різновиді академічного дискурсу. «Голосність» і «співучість» мови, крім фізіологічного фактору, залежить від особливостей її фонетичної системи. Відзначимо наявність автономного фонетичного феномена «довгота — короткість» голосних в англійській мові (*deal* — *dill*), що «стабілізує» загальну тривалість артикуляції голосного звуку в репрезентації англійськомовних інтерлокуторів у порівнянні з україномовними. У китайській мові роль регулятора три-

валості вимовляння голосних звуків виконує система наголосу, зокрема перший тип наголосу як найдовший. Українська мова належить до категорії «співучих» мов, більшою мірою, завдяки системі чергування голосних і приголосних в іменниках (*вчитель* — *учитель*), дієсловах (*вважати* — *уважати*), прийменниках (*в* — *у*, *з* — *із* — *зі*) і т. ін., що надає неперервність потоку мовлення.

2. Правильне вимовляння звуків мовлення.

Правильне вимовляння звуків мовлення характеризує академічне мовлення англійськомовних, китайськомовних і українськомовних мовців.

До критеріїв типологічного порівняння концептосфери «емоційність — неемоційність» на *супер-сегментному рівні* уналежнюємо такі: стабільність темпу, синтаксично зумовлене звуження та розширення мелодичного діапазону, стандартне використання ядерних тонів, використання неперервної шкали, нормальна гучність.

«Поділ мовлення на емоційне й неемоційне — штучний. Зустріти неемоційне мовлення чи то жінок, чи то чоловіків у чистому вигляді можна дуже рідко. У кожній фразі присутнє те чи інше емоційне забарвлення думки мовця. Ступінь мовленнєвої емоційності залежить від кількості, якості та інтенсивності емоційної і оцінювальної конотації, які накладаються на інформативну, логічну і семантичну структуру висловлювання» [9, с. 10–29]. Емоційна нейтральність англійськомовних, китайськомовних та українськомовних співрозмовників в академічному дискурсі виражається через:

1. Стабільність темпу.

Темп академічного мовлення англійськомовних, китайськомовних та українськомовних інтерлокуторів репрезентовано відносною стабільністю та систематичністю. Усі слова чітко вимовляють. Часові інтервали між наголошеними і ненаголошеними складами недовгі та приблизно однакові. У разі наявності «емоційно значущих» фраз темп мовлення не підвищується. Значущість становить «внесок» пауз у процес прискорення або сповільнення темпу. В означеному дискурсі превалюють синтагматичні паузи; подекуди мовці використовують неемоційні хезитаційні вокалізовані та невокалізовані паузи, які свідчать про ступінь «певності — непевності», «утруднення» тощо.

2. Синтаксично зумовлене звуження та розширення мелодичного діапазону.

Звуження діапазону спостерігаємо наприкінці розповідних речень.

3. Стандартне використання ядерних тонів.

Англійському академічному мовленню не притаманне використання складних ядерних тонів (низхідно-висхідних, висхідно-низхідних). Практикують оформлення комунікативних центрів розповідних, спеціальних та імперативних речень низхідними ядерними тонами; загальних питань — висхідними. Китайському мовленню притаманна залежність інтонаційного оформлення від тону та комунікативного типу висловлення, що зумовлює таке явище, як «сандхі тонів». Українською мовою перекладається китайськомовного та англійськомовного тексту академічної спрямованості із дотриманням стандартного інтонаційного оформлення.

4. Використання неперервної шкали.

Усний академічний дискурс у межах англійської, китайської та української мов оформлюється засобами неперервної шкали (в англійській та українській — низхідної / висхідної (подекуди ступінчатої) шкали). Превалює синтагматичний наголос. Проте, нечастим виявляється використання логічного наголосу, який відповідає загальній семантиці висловлювань, порушуючи неперервність шкали.

5. Нормальна гучність.

У форматі досліджуваних мов не передбачене емоційне варіювання гучністю.

Отже, семантика інтонації мовлення у поєднанні з іншими фонетичними складовими сегментного та суперсегментного рівнів є важливим смисловим компонентом, який надає завершеність усному повідомленню учасників академічного дискурсу.

Б. Відповідність позамовного оформлення дискурсу писемній та усній репрезентаціям його текстів

Сегментний рівень реалізації усного академічного дискурсу репрезентований такими фонетичними явищами: емоційно нейтральна «тривалість» вимовляння голосних звуків і правильність вимовляння звуків мовлення. Суперсегментний рівень маніфестує просодичну нейтральність (неекспліцитність) емоційного мовлення; коректну етичну мовленнєву поведінку.

Усні тексти відповідають писемній формі академічних текстів за лінгвістичною компонентою (див. А. Лінгвістичний паритет текстів досліджуваної документації), оскільки вони входять до складу офіційного академічного дискурсу.

Офіційний стиль оформлення академічного дискурсу не припускає неформального фрейму писемних і усних текстів.

В. Адекватна ідентифікація денотативного й конотативного навантаження лінгвістичного й екстралінгвістичного фрейму офіційних документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, та їх коректний переклад

Майже вся інформація, яку передають через офіційні писемні та усні академічні тексти, має денотативну семантику. Елементи конотації можна простежити в:

- 1) питальних за структурою реченнях з інтерогативною семантикою;
- 2) непитальних за структурою реченнях з інтерогативною семантикою [4, с. 77–86].

«Перший тип питальних за структурою речень з інтерогативною семантикою репрезентовано на тлі «запиту необхідної інформації» такими значеннями:

1. Загальні питання — неінформованість комуніканта щодо реальності змісту, який лежить в основі репрезентованого ним питального речення.
2. Спеціальні питальні речення — запит конкретної інформації, деталей.
3. Змішаний тип питального речення — 1) запит на дозвіл в отриманні конкретної інформації; 2) з'ясування обізнаності / необізнаності інтерлокутора стосовно певного факту, явища, події.
4. Альтернативні питання — 1) наявність альтернативи вибору; 2) протиставлення об'єктів вибору один одному» [4, с. 77–86].

Наприклад: *Does higher education play a critical role in shaping sustainable and resilient economies or in providing highly skilled Europeans with excellent prospects for employment?* — Чи відіграє вища освіта вирішальну роль у формуванні сталої та стійкої економіки чи у забезпеченні висококваліфікованих європейців прекрасними перспективами працевлаштування?

谈判进行得很顺利吗? / *tánpàn jìnxíng de hěn shùnlì ma?* Чи проходять перемовини успішно?

What is our objective? The objective is to develop a genuinely European dimension in the higher education sector, built on shared values, with excellence and inclusion as a distinctive feature of European higher education. — Яка наша мета? Мета полягає в тому, щоб розвинути справді європейський вимір у секторі вищої освіти, заснований на спільних цінностях, з досконалістю та інклюзивністю як відмінною рисою європейської вищої освіти.

您近期的轨道部署背后的动机是什么? / *nín jìnjī de guǎdào bùshǔ bèihòu de dòngjī shì shénme?* — З якою метою ви розмістили апарати на орбіті?

Другий тип речень характеризує «непитальна» структура з питальною семантикою, яка представлена на тлі загальної безконфліктної дипломатично спрямованої взаємодії, що передбачає такі значення [10, с. 171–181]:

1. Спонукальні речення (імперативи) – 1) спонукання до дії через «приховане» запитання.
2. Складнопідрядне речення з підрядним додатку:
 - а) підрядне речення з компонентом «якщо / чи / if / 吗 ma» означає незнання ситуації та бажання її з'ясувати;
 - б) підрядне речення з питальним словом, яке передбачає офіційне ввічливе уточнення деталей справи;
 - в) підрядне речення, яке вказує на альтернативу — демонстрацію інтересу до справи, у всіх її можливих аспектах, пропонуючи всі можливі варіанти для вибору.

Наприклад: *To publish papers in the International annual journal “Modern vectors of science and education development in China and Ukraine” (ISSN 2414–4746), contact the responsible technical secretary.* — Для публікації статей у міжнародному періодичному журналі «Modern vectors of science and education development in China and Ukraine» (ISSN 2414–4746) звертайтеся до відповідального секретаря.

这事吗, 其实也不能怪他 / *zhè shì ma qíshí yě bùnéng guài tā.* — У цій справі, по суті кажучи, його не можна звинувачувати (в середині речення 吗 позначає паузу, що акцентує попереднє слово).

我在这里的任务是收集尽可能多的情报, 这样我们就知道何时何地会需要帮助了 / *wǒ zài zhèlǐ de rènwu shì shōují jǐnkěnéng duō de qíngbào zhèyàng wǒmen jiù zhīdào hé shí hé dì huì xū yào bāng zhù le.* — Я повинен зібрати якомога більше відомостей, щоб ми могли зрозуміти, де і коли потрібна наша допомога.

Ураховуючи денотативну та конотативну семантику питальних і непитальних за структурою речень, перекладачу слід обирати відповідні перекладацькі операції під час відтворення досліджуваного дискурсу українською мовою задля забезпечення продуктивної співпраці та запобігання конфліктів.

На особливу увагу заслуговують засоби відтворення штампів, логотипів та інших немовних знаків, що містяться в текстах академічних факультетів. У перекладі зазначених немовних знаків вкладає організацію, якій належить той чи той логотип / штамп. Наприклад:

Sobornist
Scientific Public Organization
Логотип Наукової громадської організації «Соборність» (Sobornist)

(教育部)

Логотип Міністерства освіти КНР

Якщо документ містить підпис, у тексті перекладу прописується прізвище та ім'я (по-батькові, якщо є така інформація) особи, що підписала документ.

Працюючи з усними текстами академічного дискурсу, конотативне використання інтонації пов'язуємо з психологічним станом мовців, позитивним або негативним ставленням до ситуації та / або до співрозмовників, що може супроводжуватися певною кінесикою. Перекладачу бажано декодувати семантику інтонації мовців і пов'язану з нею кінесику, щоб нейтралізувати своєчасно потенційні непорозуміння.

З огляду на аналіз текстів оригіналів і текстів перекладу досліджуваного матеріалу, реалізацію синергізму перекладу за виокремленими показниками було зафіксовано за такими кількісними даними:

- 1) лінгвістичний паритет текстів досліджуваної документації — 45 %;
- 2) відповідність позамовного оформлення дискурсу писемній та усній репрезентаціям його текстів — 40 %;
- 3) адекватна ідентифікація денотативного та конотативного навантаження лінгвістичного й екстралінгвістичного фрейму офіційних документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, та їх коректний переклад — 15 %.

Таким чином, на теперішній стадії посилення міжнародних зв'язків України з країнами Заходу і Сходу та покращення якості перекладу економіко-правових документів в академічному просторі вирішальна роль відводиться лінгвістичному й екстралінгвістичному фреймам досліджуваного матеріалу, їх ідентифікації в усній і писемній формах репрезентації та адекватному відтворенню мовою перекладу. Загально-позитивний результат перекладу залежить безпосередньо від професійних якостей перекладача та його / її орієнтування в академічній сфері.

Висновки. Результати дослідження засвідчили наступне:

- Учасників угоди корелюємо зі сторонами, що виконують спільну академічну діяльність для досягнення певної мети (часто без створення юридичної особи) із дотриманням правил доброчесності.

- Під результатами навчання розуміємо комплексність знань, умінь, навичок та інших компетентностей, опанованих у процесі навчання за конкретною програмою академічної мобільності, які можна виявити та оцінити за загальноновизнаною в міжнародній освітньо-науковій спільноті шкалою.

- Академічну інтелектуальну власність трактуємо як інтелектуальне майно, яке перебуває у володінні особи-учасника (учасниці) академічної діяльності, а саме: наукові здобутки; ілюстративні матеріали (схеми, моделі, таблиці, діаграми, фонограми, відеограми тощо, що демонструють сутність наукової продукції); літературні та художні твори; методичні рекомендації з оволодіння певною системою знань, опанування освітньо-науковими феноменами тощо.

- Лінгвістичні й екстралінгвістичні чинники академічної діяльності асоціюємо з мовним (фонетика, лексика, граматики, стилістична композиція) та позамовним (конотативне використання інтонації, немовних знаків; кінесика) «дизайном» супроводжувальної документації.

- Корпус матеріалу дослідження (англійськомовні і китайськомовні тексти та тексти перекладу офіційних документів українською мовою), що регламентує економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, має письмову й усну актуалізацію в таких жанрах:

- угоди про академічну співпрацю, освітні гранти, програми академічної мобільності, програми підвищення кваліфікації і сертифікати про її проходження, аплікаційні форми на участь у програмах академічної мобільності (письмова актуалізація);

- виступи-доповіді на наукових конференціях / форумах, усні презентації грантових проєктів (усна актуалізація).

- Синергізм перекладу в матеріалі дослідження специфіковано за такими показниками: 1) лінгвістичний паритет текстів досліджуваної документації — 45 %; 2) відповідність позамовного оформлення дискурсу писемній та усній репрезентаціям його текстів — 40 %; 3) адекватна ідентифікація денотативного та конотативного навантаження лінгвістичного й екстралінгвістичного фрейму офіційних документів, що регламентують економіко-правові відносини в академічній сфері в XXI столітті, та їх коректний переклад — 15 %.

- Синергізм репрезентації академічної документації та її перекладу безпосередньо залежить від лінгвістичного й екстралінгвістичного фрейму документа, мовної обізнаності авторів документів і ерудиції перекладача.

Перспективним вважаємо дослідження типологічно спільних дистинктивних параметрів синергізму в неблизько споріднених мовах в умовах зміни перекладознавчої парадигми.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. № 37–38, ст. 2004. 2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text/>
2. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. № 38–39, ст. 380. 2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/>
3. *Національний освітньо-науковий глосарій*. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 524 с.
4. Попова О. В. Граматичні засоби відтворення інтерогативної комунікативної семантики питальних за структурою речень у контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою. *Науковий вісник Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»: лінгвістичні науки*. 2017. № 24. С. 77–86.
5. Попова О. В. Економіко-правові документи в академічній сфері : змістові та лінгво-перекладацькі аспекти (на матеріалі англійської, китайської та української мов). *Мова*. 2023. № 39. С. 13–18. DOI : 10.18524/2307-4558.2023.39.284912.
6. *Цивільний кодекс України від 16.01.2003*. № 435-IV. URL : https://kodeksy.com.ua/tsivil_nij_kodeks_ukraini.htm/
7. Korolova, T. M., Popova, O. V., & Ding, Xin. *Translation of Official Documents (based on English, Ukrainian and Chinese languages)*. 2nd edition. Odesa : Publishing house “Helvetica”, 2021. 272 p.
8. *National Qualifications Framework*. 2021. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu.NRK-dodatok.1-10.11.pdf/>
9. Попова О. В. Documentary discourse. *Типологія сучасного дискурсу* : монографія / гол. ред. Т. М. Корольова. Київ : Освіта України, 2016. С. 10–29.
10. Popova O. V. Interrogative communicative semantics of non-interrogative sentences : the translation-related aspect (on the material of Ukrainian, English and Chinese). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : Лінгвістичні науки* : зб. наук. праць. Одеса : Астропринт, 2018. № 27. С. 171–181.

References

1. “The Law on Higher Education”, *Verkhovna Rada Data* (2014) [“Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady*], Kyiv, Issue 37–38, art. 2004. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text/>
2. “The Law on Education”, *Verkhovna Rada Data* (2017) [“Zakon Ukrainy «Pro osvitu»”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady*], Kyiv, Issue 38–39, art. 380. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/>
3. *National educational and scientific glossary* (2018) [*Natsionalnyi osvithno-naukovyi hlosariy*], KONVI PRINT Publishers, Kyiv, 524 p. Available at : https://lib.iitta.gov.ua/715512/1/Glosariy_Full_Fin.pdf/
4. Popova, O. V. (2017), “Grammatical means of reproduction of interrogative communicative semantics while translating interrogative sentences from Ukrainian into English within official academic correspondence”, *Scientific Research Issues of the State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”: Linguistic Sciences* [“Hramatychni zasoby vidtvorennia interohatyvnoi komunikatyvnoi semantyky pytalnykh za strukturoyu rechen u konteksti perekladu ukrainskomovnoi akademichno-ofitsiynoi korespondentsii anhliiskoyu movoyu”, *Naukovyi visnyk Derzhavnogo zakladu «Pivdenoukrainskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni K. D. Ushynskoho» : lnhvistychni nauky*], Astroprint publishing house, Odesa, Issue 24. pp. 77–86.
5. Popova, O. V. (2023), “Economic and legal documents in the academic sphere : content-related, linguistic and translational aspects (on the material of English, Chinese and Ukrainian)”, *Mova / Language* [“Ekonomiko-pravovi dokumenty v academichniy sferi : zmistovi ta lnhvo-perekladatski aspekty (na materialy anhliyskoi, kytayskoi ta ukrainskoi mov)”, *Mova*], Odesa I. I. Mechnykov National University, Astroprint publishing house, Odesa, vol. 39, pp. 13–18.
6. *The Civil Code of Ukraine* (2003) [*Tsyvilnyi kodeks Ukrainy*], Kyiv, No. 435-IV, 16 January. Available at : https://kodeksy.com.ua/tsivil_nij_kodeks_ukraini.htm/
7. Korolova, T. M., Popova, O. V., & Ding, Xin (2021), *Translation of Official Documents (based on English, Ukrainian and Chinese languages)*, 2nd ed. Helvetica publishing house, Odesa, 272 p.
8. *National Qualifications Framework* (2021), Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu.NRK-dodatok.1-10.11.pdf> [in English].
9. Popova, O. V. (2016), “Documentary discourse”, *Typology of Modern Discourse* : monograph [“Documentary discourse”, *Typolohiya suchasnoho dyskursu* : monohrafiya], T. M. Korolova (ed.), Osivita Ukrainy publishig house, pp. 10–29.
10. Popova, O. V. (2018), “Interrogative communicative semantics of non-interrogative sentences : the translation-related aspect (on the material of Ukrainian, English and Chinese)”, *Scientific Research Issues of the State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”: Linguistic Sciences* [“Interrogative communicative semantics of non-interrogative sentences : the translation-related aspect (on the material of Ukrainian, English and Chinese)”, *Naukovyi visnyk Derzhavnogo zakladu «Pivdenoukrainskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni K. D. Ushynskoho»: lnhvistychni nauky*], Astroprint publishing house, Odesa, vol. 27, pp. 171–181.

Oleksandra V. POPOVA,

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Dean of the Foreign Languages Department,
State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”;
26 Staroportofrankivska Str., Odesa, 65029, Ukraine; tel.: +380677543847; e-mail: alex-popova@ukr.net;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6244-5473/>

ECONOMIC AND LEGAL DOCUMENTS IN THE ACADEMIC SPHERE: SYNERGISM OF TRANSLATION (ON THE MATERIAL OF ENGLISH, CHINESE AND UKRAINIAN)

Summary. The **purpose** of the article is to analyze English and Chinese texts of the authentic official documents regulating economic and legal relations in the academic sphere in the XXI century in the context of their translation into Ukrainian. The **object** of the study is the foreign documentary support of the process of Ukraine’s EU integration and cooperation with the P.R.C. within the academic environment. The **subject** of the research is the reproduction tools of the official documents regulating cooperation terms and conditions between Ukraine, European Union, and China in the academic sphere from English and Chinese into Ukrainian within the framework of translation synergism. The **results** of the study are, on the one hand, specification of the concepts “participants under an agreement”, “learning / activity outcomes”, “intellectual property”, “linguistic and extralinguistic indices of the academic activity”; on the other hand — identification of the interaction mechanism between linguistic and extralinguistic factors related to translation synergism in the material under focus. **Conclusions:** the influence of the phenomenon “synergism” on the content and form of various types of discourse in the linguistic interpretation and translation is manifested in the linguistic awareness of an author of documents alongside a translator’s erudition; the interaction of the linguistic and extralinguistic factors reflected in the economic and legal documentation within the academic sphere in the context of its translation synergism has been specified according to these indicators: 1) linguistic parity of the document texts under study; 2) correspondence of the extralinguistic framework of the discourse to the written and oral representations of its texts; 3) adequate identification of the denotative and connotative meanings of the linguistic and extralinguistic frame of the official documents regulating economic and legal relations in the academic sphere in the 21st century as well as and their correct translation. The **perspectives** of further research are seen in the study of typologically common distinctive parameters of synergism in English and Chinese texts of official documents regulating economic and legal relations in the academic sphere in the 21st century in the context of a change in the paradigm of translation studies.

Key words: economic and legal documents, academic sphere, academic activity, synergism, Chinese, English, Ukrainian.

Статтю отримано 15.02.2024 р.